

התורה והמצוה

עלון בענייני מצוה הלכה מנהג ועיונים בעבודת ה'

פרשת מטות-מסעי חזק שבת ראש חדש אב ה'תשפ"ה

עלון מס' 27

פרשת מטות

בני גד ובני ראובן

בדורנו רגילים כל מיני דרשנים לעורר על עניינים שונים. לפעמים מדובר בעניינים הטעונים חיזוק ולפעמים לא, אך גם דברים הצריכים להאמר, צריכים להאמר בצורה הנכונה. מצוי לפעמים אצל דרשנים המביאים איה רעיון, אותו לומדים מפסוקים מסויימים. פעמים רבות הרעיון נכון, אך הקשר בין הפסוקים לרעיון רחוק מאד. לפעמים צריך רק לקרוא את הפסוקים ולהבינם, ומיד נוכחים לדעת כי הדרש אותו דרשו אינו נכון כלל.

אתיחס כאן לרעיון הרגיל בפי רבים מהמשגיחים והדרשנים בדורנו:

בפרשתנו כתוב: ומקנה | רב ה'ה לבני ראובן ולבני גד עצום מאד ויראו את-ארץ ישור ואת-ארץ גלעד והנה המקום מקום מקנה: ויבאו בני-גד ובני ראובן ויאמרו אל-משה ואל-אלעזר הכהן ואל-נשיאי העדה לאמר: ... הארץ אשר ה' לפני ענת ישראל ארץ מקנה הוא ולעבדך מקנה: ויאמרו אם-מצאנו חן בעיניך יתן את-הארץ הזאת לעבדך לאחוזת אל-תעברנו את-הירדן: ויאמר משה לבני גד ולבני ראובן האחיכם יבאו למלחמה ואתם תשבו פה: ולמה (תנואין) תניאין את-לב בני ישראל מעבר אל-הארץ אשר נתן להם ה'... וממשיך להוכיח אותם על כך, ומסיים והנה קמתם תחת אבתיכם תרבות אנשים חסאים לספות עוד על חרון אף-י' אל-ישראל: כי תשובן מאחרי ויסף עוד להניחו במדבר ושחתם לכל-העם הזה: עד כאן דברי משה. ותשובת בני גד ובני ראובן כתובה מיד לאחר דברי משה: וינשו אלי ויאמרו נדרת צאן נקנה למקננו פה וערים לשפנו: ונאנחנו נחלץ חשים לפני בני ישראל ... לא נשוב אל-בתינו עד התנחל בני ישראל איש נחלתו: לאחר מכן מבואר התנאי שהתנה אתם משה (תנאי בני גד ובני ראובן) וכו'.

שאלה מפורסמת נשמעת מפי דרשנים רבים בזמננו:

מדוע בני גד ובני ראובן לא ענו למשה מיד שבאמת אין זו כוונתם, אלא לצאת למלחמה יחד עם כל שאר עם ישראל, ורק אח"כ לחזור לשם, כפי שבאמת ענו לו בסוף? ומתריצים תירוץ האהוב על משמיעי תוכחות מוסר: בני גד ובני ראובן חפצו כל כך לשמוע את דברי התוכחה של משה רבנו, ולכן למרות שהדברים בעצם אינם נכונים לא הפסיקוהו באמצע דבריו, רק כדי לזכות לשמוע עוד דברי תוכחה.

ווארט נחמד, אפשר לומר (לא נראה לי שעל ווארטים מסוג זה יש בעיה לומר שמועה זו נאה ושמועה זו אינה נאה). אך אם נחשוב קצת נראה שהשאלה הזו אינה נכונה וכלל אינה ראויה. נשים לב לדברים: בני גד ובני ראובן מבקשים בקשה. משה רבנו עונה להם בדברי תוכחה חמורים. אין זה משנה כלל אם דבריו נכונים או לא. כעת נשאלת השאלה: למה לא הפסיקו אותו באמצע דבריו? שמנו לב לשאלה המזעזעת הזו? ננסה רק לחשוב כמה עזות פנים ועזות מצח צריך בשביל להפסיק את משה באמצע דבריו! ואפילו לו יצוייר שהיה נותן איזה מרווח זמן, בו יכולים לענות, האם מותר לצער כך יהודי? משה רבנו כועס, אבל אנו כל כך רוצים לשמוע דברי מוסר, לכן נשאיר אותו בצערו. האם חשבנו פעם כיצד יכול בכלל להוולד ווארט כזה?

אך כעת נגש לגופו של עניין: אודה ולא אבוש, אף אני לא זכיתי לעמוד על כך עד היום. במשך שנים רבות הבנתי כפי שמקובל להסביר, שבני גד ובני ראובן העמידו את משה על טעותו והסבירו לו את כוונתם. היום, תוך כדי קריאת שמו"ת של פסוקים אלו, התעוררתי לעיין קצת יותר בפסוקים, והבנתי שאכן ההסבר שונה לגמרי.

בני גד ובני ראובן מבקשים משה בפירוש אל תעבירונו את הירדן. כלומר: תכניתם היתה להשאר שם ולא להמשיך כלל עם שאר עם ישראל. איני יודע מה הם חשבו על כמה שאלות המתבקשות מאליהן במצב כזה. אולי סברו שכיון שכל שאר העם רוצים להכנס לארץ ישראל, יוותרו להם על השטח הנכבש בלאו הכי. אולי סברו שבשטח הזה יש פחות מעלה מהשטחים שבתוך הארץ וממילא באיזה שהוא מקום יש כאן רווח מול הפסד. יתכן שסברו שלראובן מגיע יותר כיון שהיה בכור, ולגד-עליו נאמר 'טרף זרוע אף קדקוד' מגיע יותר בגלל גבורתו, שאולי התבטאה בחלקו במלחמות יותר מהאחרים. עכ"פ, זו אכן היתה בקשתם, 'אל תעבירונו את הירדן'.

אם נעיין בלשון הפסוק, ננוכח שלא רק שלא הפסיקו את משה באמצע דבריו (כמבואר ב"שאלת הדרשנים" הנזכרת לעיל), אלא אפילו אחר שסיים לא ענו לו. בפסוק לא כתוב "ויענו בני גד ובני ראובן" (מה שכתוב בהמשך כשאכן ענו), אלא וינשו אלי ויאמרו. הם נגשו אליו. לאחר שמשה ענה להם והוכיחם, קבלו את דבריו והבינו שבקשתם לא התקבלה. לאחר זמן (אולי באותו יום, אולי אפילו באותה שעה, עכ"פ לא מיד לאחר דבריו) נגשו אליו והתחייבו על תמורה מסויימת לבקשתם. לבקשה זו אכן הסכים משה רבנו. ועם כל זה, זרז את המנהיגים לעמוד על קיומו של התנאי.

לאחר שהרציתי את הדברים לפני כמה מיושבי בית המדרש, הראני אחד הלומדים שזכיתי לכוון לדברי כמה מרבותינו שבארו כן.

ציון § בעניין זה מוקלטת הערה או הרחבה בקו השיעורים: 0773541079. כמו"כ אשתדל בל"ג להקליט תגובות להערות הקוראים. שלוחה 1: מאמרי המשך והרחבה לדברים שבעלון, ותגובות להערות. שלוחה 8: ינית להקליט הודעות (ההודעה עצמה לא תושמע בקו).

פרשת מסעי

**וְהוֹרִשְׁתֶּם אֶת-הָאָרֶץ וַיִּשְׁבְּתֶם-בָּהּ כִּי לָכֵם נָתַתִּי אֶת-הָאָרֶץ לְרִשְׁתָּ אֹתָהּ:
וְהִתְנַחַלְתֶּם אֶת-הָאָרֶץ בְּגוֹרָל לְמִשְׁפְּחֹתֵיכֶם לְרֵב תִּרְבּוּ אֶת-נַחְלָתוֹ וְלִמְעַט תִּמְעֵיט אֶת-נַחְלָתוֹ אֵל אֲשֶׁר-יֵצֵא לוֹ
שָׁמָּה הַגּוֹרָל לוֹ יִהְיֶה לְמִטּוֹת אֲבֹתֵיכֶם תִּתְנַחַלּוּ:
וְאִם-לֹא תוֹרִישׁוּ אֶת-יִשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם וְהָיָה אֲשֶׁר תּוֹתִירוּ מֵהֶם לְשָׂכִים בְּעֵינֵיכֶם וְלִצְנִינִים בְּצַדֵיכֶם
וְצָרְרוּ אֹתְכֶם עַל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר אִתְּם וְשָׂבִים בָּהּ:**

בפרשתנו לומדים על ירושת הארץ וחלוקתה. ב"ה בעשרות השנים האחרונות זוכה עם ישראל לשוב לארצו. עדיין לא זכינו לגאולה השלמה, אך ודאי שאנו קרובים לכך יותר מכל זמן אחר. יחד עם שיבת עם ישראל לארצו, אנו זוכים לקיים (אם כי בדרך כלל על ידי שליח) גם את גירוש האויבים מארה"ק. נכון שעדיין השולטים בנו הם בעיקר רשעים (ויש מהם גם כאלה הנכללים בברכת המינים), ולכן עדיין מתנהלות המלחמות כאן על השלטון בארה"ק בדרך שאינה דרכה של תורה (דוגמאות לכך נתתי כבר בעלוני קודמים). ומסיבה זו עדיין לא סיימנו לכבוש את כל הטעון כיבוש. ובעת הזו, נופלים רבים מבחורי ישראל ה"ד על לא עוול בכפם, פעמים רבות רק כדי לא לפגוע במה שהם מגדירים "חפים מפשע" (לפעמים לא רק כדי לא לפגוע בהם, אלא כדי להגן עליהם מאחיהם שהם עצמם המליכום עליהם). האם לא ראויים בחורים המוסרים נפשם, לפחות לתאר "חפים מפשע" יותר ממשפחות מחבלים שכל הסיכויים שיגדלו את ילדיהם לנהוג כאבותיהם? וכבר ציינתי בעבר את העובדה כי אף צבא בעולם אינו נוהג כן, אף לא אלה המטיפים לנו מוסר ומלמדים אותנו כמה צריך לכבד את הרגשות וכו'.

ועם כל זה, זוכים אנו להיות עדים לכך שעוד ועוד שטחים נכבשים בארה"ק, אם בדרך כיבוש ואם בדרך של קנייה מהבעלים הקודמים. רק לאחרונה התבשרנו על חנות יהודית גדולה המוקמת צמוד לאחד משערי העיר העתיקה בירושלים עיה"ק. אנו ומקווים ומתפללים שבעז"ה נזכה במהרה לראות בכיבושה של כל הארץ המובטחת.

רש"י מפרש: והורשתם אותה מיושביה. ואז וישבתם בה תוכלו להתקיים בה. ואם לאו, לא תוכלו להתקיים בה: כדאי להתבונן בדברי רש"י הללו, אשר אינם זקוקים לאישור שלנו חלילה. אנו זוכים ב"ה למה שלא זכו אבותינו, ולאט לאט במשך השנים מתממשת האפשרות לקיים את 'והורשתם'. מאידך, למרבה הכאב אנו עדים פעם אחר פעם גם לדברי רש"י 'ואם לאו וכו''. למעשה, בפסוק עצמו מבואר וְאִם-לֹא תוֹרִישׁוּ אֶת-יִשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם וְהָיָה אֲשֶׁר תּוֹתִירוּ מֵהֶם לְשָׂכִים בְּעֵינֵיכֶם וְלִצְנִינִים בְּצַדֵיכֶם וְצָרְרוּ אֹתְכֶם עַל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר אִתְּם וְשָׂבִים בָּהּ: אמנם ב'והורשתם' נצטוונו להוריש לגמרי. 'וישבתם בה' כולל כמובן גם את 'והתנחלתם וכו''. ובפסוק שאחריו מזהירה התורה ואם לא תורישו... והיה אשר תותירו מהם וכו'. כלומר: אם תותירו אפילו רק חלק מהם, יהיו אלה לשכים בעיניכם ולצנינים בצדיכם.

איננו מתיימרים לחשב חשבונות שמים ('מקצוע') האהוב כיום על דרשנים ו'מעוררים' מסויימים, הקובעים כי אסון פלוני ארע בגלל עוון פלוני, אך כשאנו רואים כיצד מתקיימים דברים עליהם הובטחנו בתורה הקדושה, איננו צריכים לחפש סיבה אחרת. המלחמה אותה אנו חווים כעת ומתפללים לסיומה הטוב בנצחוננו על אויבנו בעז"ה ובבניית בית המקדש (מטרת האויבים בפתיחת המלחמה הזו), לא היתה יכולה להתקיים לולא ארוע אחר שארע לפני קצת יותר מעשרים שנה. אז, לא רק שלא גרשנו את האויבים, אלא נתנו להם מקום בארץ ישראל, מקום שאילו היה בשליטתנו, יש לקבוע תענית אילו באו גויים לשם. אויבנו קבלו את אותם מקומות, וכפי שהזהיר כל מי שהזהיר אז, בנו לעצמם ערים שלמות בשביל להלחם בעם ישראל ולכבוש את ארצו. האם האחראים לכך למדו את הלקח? רשעים אפילו על פתחו של גהנם אינם חוזרים בתשובה, ומסיבה זו עד היום עדיין ניתן לשמוע כאלה הבטוחים ש"עם קצת רצון טוב, יהיה שלום" ועוד סיסמאות כהנה וכהנה (יש להם גם עצות כיצד לכבד את האויבים ואת רגשותיהם). אגב, בתורה הקדושה מבואר גם כיצד עושים שלום עם עיר בארץ ישראל המעונוינת בכך. אך כמובן, אלה לא לשלום כזה מתכוונים!.

שבת ראש חדש אב

משנכנס אב ממעטים בשמחה

בעלון הקודם כתבתי על ראש חדש ועל יחודיותו, וכן עוררתי על עניין סעודת ראש חדש, וציון יום זה בחגיגות. ר"ח אב, למרות שכבר ממעטים בו בשמחה ובקהילותינו נוהגים בו כבר מנהגי אבלות- בסופו של דבר עדיין הוא ראש חדש. הרגיל בסעודת ר"ח, יכול וצריך לעשות כן גם בראש חדש אב. אמנם השנה אין בכך נפק"מ, כי ראש חדש חל בשב"ק, אך צריך לדעת את ההתייחסות לראש חדש. אגב, יש מנהגי אבלות הנוהגים גם בשבת עצמה, ואין זו סתירה לשבת (ועי' מאמרו של הגר"א ובר שליט"א בעלון החדשי תמוז ותחלת אב אשתקד שנת ה'תשפ"ד). הוא הדין גם בראש חדש אב, למרות שנוהגים בו מנהגי אבלות, עדיין הוא ראש חדש, ויש לציינו כראוי.

אגב, רגמ"ה בסוף מסכת תענית (כט): מפרש: מ"ד מר"ח מחגה. מה חג שמונת ימים אף מיעוט שמחה שמונה ימים. יש מפרשים שכוונתו לשמונה ימים הנוספים על ת"ב שאף בלא זה הוא יום אבל, אך יש מפרשים שכוונתו שר"ח עצמו אינו יום אבל, ומר"ח ועד התענית' מדבר רק על הימים שמר"ח, חוץ מר"ח עצמו בו אין נוהגים אבלות.

ויהי רצון שנזכה במהרה לראות בהורשת אויבנו מכל גבולנו

ובבניין בית המקדש במהרה. מזבח חדש בציון תכין ועולת ראש חדש נעלה עליו ובעבודת בית המקדש נשמח כולנו

להערות והערות בענין העלון: **יחזקת נימן** קצות החשן 9/6 מודיעין עילית. 0527167567. דוא"ל: yn0527167567@gmail.com
לתרומות: ניתן לתרום בעמדות נדרים פלוס בקופה: 'עדת יראים-אושטרייך' לשונות 'תרומות עבור קונטרסים וחיבורים'

זמני התפלות בקהלתנו ק"ק עדת יראים-אושטרייך מודיעין עילית (נתיבות המשפט 111 ב')

פרשת מטות-מסעי: מנחה בחול: 7:30. מנחה עש"ק ובשב"ק: 6:55. שחרית בשב"ק (קבוע): 8:30. ערבית מוצש"ק: 8:10.

פרשת דברים-חזון: מנחה בחול: 7:25. מנחה עש"ק ובשב"ק: 6:50. ערבית מוצש"ק: 8:05.

יבנה המקדש: מטו"מ: כהונה: מְיָמָן. לוי: בְּקִיָּהוּ. שיר: ד. והבאר. דברים: כהונה: הקוץ. לוי: יִשְׂרָאֵלָה. שיר: ה. ואז ישיר. בימי בין המצרים: בכל יום כ-5 דק' לפני מנחה, אומרים מעט קינות